

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

The Application of Saraneeyadhamma's Principles to Create the People's Reconciliation and Unity in Udon Thani, Sakon Nakhon, Nong Khai and Kalasin Province

พระครูศรีปริยัติคุณารณ์, ดร.* ณัฐวรรธน์ เสมียนเพชร**
 จงกมล บุญกว้าง** ทวีจิตร พัฒน์ชนะ** ปิยวัฒน์ เมืองทอง**

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม ของประชาชน, ๒) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคายและกาฬสินธุ์, ๓) เพื่อเปรียบเทียบ การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความ ปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน จำแนกตัว บัญชีส่วนบุคคล, ๔) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม กับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้าง ความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน และ ๕) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ของประชาชน เป็นการวิจัยแบบผสม ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย กาฬสินธุ์ จำนวน ๔๐๐ ท่าน พร้อมทั้งได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จำนวน ๙ คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามและ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน, ที-เทสต์, เอฟ-เทสต์ และค่า-โคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมโดยรวม ร้อยละ ๗๖.๔๐ การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และ กาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มี เพศและอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ไม่แตกต่างกัน ผลการทดสอบไม่เป็น ไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชน ที่มีอายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน และภูมิลาเนา ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผล

* น.ธ.เอก, ป.ธ.๖, Ph.D. (Buddhist Studies) University of Delhi, India, อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

** อาจารย์ประจำสถาบันวิทยากรจัดการแห่งแบชพิท

การทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสารานีธรรมของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ประชาชนยังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ที่สำคัญคือควรเคารพนับถือและทำดีต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ควรพูดจาดีต่อกัน ไม่ดูดำดูร้ายใส่ความผู้อื่น ควรรู้จักการเสียสละแบ่งปันและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และควรเคารพความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้อื่น

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, สารานีธรรม, ความปรองดองสมานฉันท์, อุทธธานี, สกลนคร, หนองคาย, กาสินธุ์

APSTRACT

The objectives of this research were as follows: 1) to study knowledge and understanding about Saraneeyadhamma’s principles of people in Udon Thani, Sakon Nakhon, Nong Khai and Kalasin Province, 2) to study the application of Saraneeyadhamma’s principles to create the people’s Reconciliation and Unity, 3) to compare the Application of Saraneeyadhamma’s principles to create the people’s Reconciliation and Unity, 4) to correlation between

knowledge and understanding about the Saraneeyadhamma’s principles and the application of Saraneeyadhamma’s principles to create the people’s Reconciliation and Unity, and 5) to study other suggestions of the application of Saraneeyadhamma’s principles to create the people’s Reconciliation and Unity. Research was mixed both quantitative and qualitative. The sample group was the 400 people who were in Udon Thani, Sakon Nakhon, Nong Khai and Kalasin Province, including in-depth interviews with key informants 9 people. The tools were questionnaires and structured in-depth interviews. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test F test and correlation coefficient.

The results of research were found that People had the knowledge and understanding about Saraniyadhamma’s principles at 76.40 percent. The application of Saraneeyadhamma’s principles to create the people’s Reconciliation and Unity in Udon Thani, Sakon Nakhon, Nong Khai and Kalasin Province was on a high level in all aspects. The results of hypothesis testing were found that the people with different genders and occupation had no difference of the application of Saraneeyadhamma’s principles to

create the people's Reconciliation and Unity. The test results did not conform to the hypotheses set. But the people with different ages, education and income per month had difference of the application of Saraneeyadhamma's principles to create the people's Reconciliation and Unity with the statistical significance at .05. The test was based on the hypothesis set. And the level of knowledge and understanding about Saraneeyadhamma's principles of people had correlation to the application of Saraneeyadhamma's principles to create the people's Reconciliation and Unity which was based on the hypothesis set. In addition, the people had other suggestions about the application of Saraneeyadhamma's principles to create the people's Reconciliation and Unity. People should respect and be kind to each other, speak to each other better It was not nagging on the other, recognize the sacrifices and share the benefits to the public. No conflict of interest and should respect the opinions and decisions of others.

Keywords: Application, Saraneeyadhamma, Reconciliation and Unity, Udonthani, Sakon Nakhon, Nong Khai and Kalasin Province

๑. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ความปรองดองสมานฉันท์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและการดำเนินชีวิตของประชาชนที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หลักความพอดีและพึ่งตนเองได้โดยการสร้างคนดี คนเก่ง มีความรับผิดชอบ และถึงพร้อมด้วยคุณธรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) โดยกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยให้มุ่งพัฒนาไปสู่ “การสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุล อย่างสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การลงทุน การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้ คุณธรรม สังคมมั่นคง เป็นธรรม มีพลังและเอื้ออาทร เน้นการผลิตและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงของพลังงานและอาหาร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ” (http://www.sobkroo.com/detail_room_index.php?nid=2626) เป็นไปตามกลยุทธ์การวิจัยที่ ๒ ส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่หลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔: ๑๖) และนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก ข้อที่ ๑.๑ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติและฟื้นฟูประชาธิปไตย ตามที่คณะรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาวันอังคารที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อที่ ๑.๑.๑ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ

และฟื้นฟูประชาธิปไตย โดยการเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันของประชาชนในชาติให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาวันอังคารที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๕) ความรู้สึกสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนและประเทศชาติดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “ความสามัคคีปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับความรักใคร่เผื่อแผ่ช่วยเหลือกันฉันญาติพี่น้อง สองประการนี้ คือคุณลักษณะสำคัญของไทย ที่ช่วยให้ชาติบ้าน เมืองอยู่รอดเป็นอิสระ และเจริญมั่นคง มา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” (<http://www.rachavanlop-1001.com/dumrat.html>) แต่สถานการณ์ปัจจุบันเป็นที่ปรากฏว่า ในชุมชนท้องถิ่นบางแห่งยังมีความขัดแย้ง ปรากฏจากการส่งเสริมกระบวนการในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดีเท่าที่ควร

สภาพปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย ก่อให้เกิดความแตกแยกทางความคิดเกิดการแบ่งแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและกลายเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ และมีแนวโน้มว่าสถานการณ์ความขัดแย้งนี้กำลังฝังรากลึกกลงไปในหมู่คนไทย เหตุการณ์หลายครั้งได้มีการนำมวลชนมาชุมนุมประท้วงนอกกรอบแบบไม่เป็นไปตามกฎหมาย สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนและอาจส่งผลกระทบต่อสถาบันสำคัญของชาติ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศได้ สังคมไทยปัจจุบันเกิดความขัดแย้งเพราะความคิดที่

ไม่ตรงกัน ในเรื่องของแนวคิดทางการเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม ปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นเหล่านั้นเกิดจากการไม่ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา แต่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขหรือยุติปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าปัจจุบันลักษณะนิสัยที่เป็นเอกลักษณ์อันดีงามของคนไทยจากอดีต ได้เปลี่ยนแปลงไป คือ มีสันติ รักสงบ โอบอ้อมอารี ชอบช่วยเหลือผู้อื่นและใช้เหตุผลไม่ใช้ความรุนแรง ดังนั้น การที่จะให้คนไทยกลับคืนสู่สภาวะปกติ คือ เป็นสังคมอยู่กันอย่างสมานฉันท์ ทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกัน ต้องรู้จักยอมรับและรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยไม่ยึดติดหรือมีอคติ สถานการณ์เกี่ยวกับความขัดแย้ง การก่อความรุนแรง ดังที่เหตุการณ์ในจังหวัดอุดรธานี ปรากฏว่า “กลุ่มคนเสื้อแดงได้บุกเข้าไปภายในศาลากลางหลังเก่า ขณะที่กลุ่มผู้ชุมนุมจำนวนหนึ่งได้ยิงตะไลขึ้นฟ้า พร้อมประเบิดขวดหิน ขวดยน้ำ เข้าภายในศาลากลาง พร้อมกับรื้อเต็นท์ของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังได้จุดไฟที่บริเวณประตูทางขึ้นชั้น ๑ ของศาลากลางเก่า โดยไฟได้ลุกลามภายในศาลากลาง ซึ่งมีห้องที่สำคัญ คือคลังจังหวัด ก่อนจะกระจายกำลังแยกย้ายไปเผารถน้ำ และรถของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ที่จอดอยู่ภายในสนามหน้าศาลากลางจังหวัด ๖ คัน ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐที่ประจำอยู่ศาลากลาง ซึ่งก่อนหน้านี้ได้ออกไปทานข้าวเที่ยง แต่ภายหลังเกิดเหตุการณ์กลุ่มผู้ชุมนุมบุกเผาศาลากลาง ทำให้ทางจังหวัดประกาศให้หยุดงานทันที ขณะเดียวกันโรงเรียนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ก็ได้สั่งปิดโรงเรียนเช่นเดียวกัน” (<http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/local/>) ในจังหวัดสกลนคร นายจันทร์ไทย

หมททวฯ สมาชิกรองค้การบริหารส่วนต่าบล (อบต.) บ้านแป้น อ.โพนนาก้าว กล่าวว้า “ปัญหาหนองหาร ดูเหมือนจะมีมนต์ขลัง นักการเมืองร่นแล้วร่นเล่า นำเอาเรื่องหนองหาร ขึ้นมาหาเสียง รวมทั้งนักธุรกิจที่รวยหลายคน ก็มักอ้างว้า หนองหาร ทำเพื่อคนสกกลนคร จนบางคนได้รับเลือกมาถึง ๔ - ๕ สมัย ปัญหาเรื่องหนองหารก็ไม่เคยได้รับการแก้ไข แต่ซ้ำร้ายไปกว้านนั้ พวกนักการเมืองพวกนั้ กลับเป็นคนทำร้ายหนองหาร โดยการนำเอาโครงการต่าง ๆ มาลงในที่สุดก็เกิดอนุสาวรีย์ ที่ทำลายหนองหาร” (<http://kpi.playthailand.com/>) ในพื้นที่จังหวัดหนองคายมีเหตุการณ์ว้า “มีเสื้อแดงหนองคายมาสมทบส่วนหนึ่ง รวมประมาณ ๕๐๐ คน เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และ อปพร. ประมาณ ๑๐๐ นาย ได้ปิดประตูทางเข้าออกโรงเรียน ไม่ให้กลุ่มคนเสื้อแดงเข้ามาภายในโรงเรียนได้ ทำให้กลุ่มคนเสื้อแดงพากันใช้รถกระบะติดเครื่อขยายเสียง ดันประตูโรงเรียน โดยให้ผู้นัดนำหน้าดันประตู จนเจ้าหน้าที่ขวางไม่ไหว กลุ่มชาวเสื้อแดงจึงเข้ามายังพื้นที่ที่เตรียมรับขบวนนายกรัฐมนตรี้ได้ ทำให้คณะของนายกรัฐมนตรี้บินกลับเข้ากรุงเทพฯ ทันที” (<http://www.komchadluek.net/detail>) ส่วนที่จังหวัดกาฬสินธุ์ได้มีเหตุการณ์ปรากฏว้า “แกนนำคนเสื้อแดงกาฬสินธุ์ ยังได้รวบรวมบัตรประชาชนคนเสื้อแดง เพื่อไปมอบให้ผู้นว้าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ เก็บไว้ โดยอ้างว้า เป็นการต่อสู้ในเชิงสัญลักษณ์ จากผลการล้อมปราบประชาชนของรัฐบาล ทำให้คนเสื้อแดงไม่ยอมรับความเป็นไทย เพราะไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” (<http://guru.google.co.th/guru/thread?tid=00cc9c97039706c9>)

จึงสรุปได้ว้า ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในเขตพื้นที่ ๔ จังหวัด นอกจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เห็นได้ชัดแล้วว้าเป็นการแก้ไขปัญหาทางการเมืองที่ใช้ความรุนแรง และยังพบว่าประชาชนยังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทับซ้อนของนักการเมืองในท้องถิ่นอีกด้วย เช่น จังหวัดสกกลนคร กรณีปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ในเรื่องสิทธิองเกาะดอนสวรรค์ ทำให้ประชาชนต้องเดือดร้อนต่อกรณีดังกล่าว หากทุกภาคส่วนในพื้นที่ ๔ จังหวัดดังกล่าวร่วมมือกันนำหลักสาราณียธรรมไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมแล้วความขัดแย้งหรือปัญหาต่าง ๆ ย่อมจบลงด้วยความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งไม่ใช่ความแตกแยกของชุมชนบนฐานความคิดที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี หนองคาย สกกลนคร และกาฬสินธุ์” เป็นเรื่องที่น่าสนใจและนำศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทยตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ได้กำหนดไว้ ให้เป็นไปตามกลยุทธ์การวิจัยและนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ อันเป็นการเชื่อมประสานระหว่างประชาชน และสถาบันทางสังคม อันมีสถาบันทางการเมือง สถาบันทางศาสนา วัด บ้าน โรงเรียน สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้ต่อไป

๒. โจทย์วิจัย

๒.๑ ประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกกลนคร

หนองคาย และกาฬสินธุ์ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสสาราณียธรรมมากน้อยเพียงใด

๒.๒ ประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์อย่างไร

๒.๓ ประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกันหรือไม่

๒.๔ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสสาราณียธรรม มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์หรือไม่

๒.๕ ประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์อย่างไรบ้าง

๓. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓.๑ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสสาราณียธรรมของประชาชน

๓.๒ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

๓.๓ เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ จำแนกตัวปัจจัยส่วนบุคคล

๓.๔ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสสาราณียธรรมกับการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

๓.๕ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

๔. สมมติฐานการวิจัย

๔.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน

๔.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน

๔.๓ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน

๔.๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน

๔.๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน

๔.๖ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน

๔.๗ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสสาราณียธรรมของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักสสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๕. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๕.๑ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม

๕.๒ ได้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

๕.๓ ได้คู่มือการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

๕.๔ นำผลการวิจัยไปเป็นแนวการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

๕.๕ นำผลการวิจัยไปเขียนบทความวิจัยลงตีพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ต่อไป

๕.๖ นำผลการวิจัยไปเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย และเว็บไซต์ของจังหวัดในกลุ่มเป้าหมาย

๕.๗ นำผลการวิจัยไปนำเสนอผู้บริหารเพื่อกำหนดเป็นนโยบายการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

๖. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย กาฬสินธุ์ จำนวน ๔๐๐ ท่าน ที่ทำได้โดยการ

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (สุจินต์ ธรรมชาติ, ๒๕๔๙ : ๔๘) จากประชากรทั้งหมด ๔,๑๙๗,๒๕๙ คน และใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling) ตามลำดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน แล้วนำมาหาอัตราสัดส่วนของประชากร (Proportional to Size) เพื่อหา กลุ่มตัวอย่างแยกแต่ละจังหวัด แล้วจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการสุ่มจากคอมพิวเตอร์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน ๙ คน โดยเลือกจากผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จาก พระไตรปิฎกแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เอกสาร ตำราวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็น ๒ ตัวแปร คือ ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ ในด้าน เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และภูมิภ่าณา และปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมของประชาชน และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย (๑) ด้านเมตตาทายกรรม (๒) ด้านเมตตาวิจิตรกรรม (๓) ด้านเมตตาโมกกรรม (๔) ด้าน

สาธารณสุขโคต (๕) ด้านศีลสามัญญตา และ (๖) ด้านทิวฐิสามัญญตา

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และภูมิภคานา ลักษณะของคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสารานิยธรรมของประชาชน จำนวน ๑๐ ข้อ ลักษณะของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ๒ กรณี คือ กรณีที่ ๑ ตอบใช่ (ถูก) ได้แก่ ข้อ ๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๙, ๑๐ และกรณีที่ ๒ ตอบไม่ใช่ (ถูก) ได้แก่ ข้อ ๒, ๗, ๘

ตอนที่ ๓ การประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ แบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ๆ ละ ๕ ข้อ คือ (๑) ด้านเมตตาทายกรรม (๒) ด้านเมตตาวิกรรม (๓) ด้านเมตตาโมกรรม (๔) ด้านสาธารณสุขโคต (๕) ด้านศีลสามัญญตา และ (๖) ด้านทิวฐิสามัญญตา รวมทั้งสิ้นจำนวน ๓๐ ข้อ ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert) แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีค่าเท่ากับ ๕, ๔, ๓, ๒, ๑

ตอนที่ ๔ ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติได้อย่างไรบ้าง แบ่งออกเป็น ๖ ด้าน คือ (๑) ด้านเมตตาทายกรรม (๒) ด้านเมตตาวิกรรม (๓) ด้านเมตตาโมกรรม (๔) ด้านสาธารณสุขโคต (๕) ด้านศีลสามัญญตา และ (๖) ด้านทิวฐิสามัญญตา

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็น

นอกจากนี้ยังมีแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ๑ ชุด เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งออกเป็น ๔ ข้อ คือ

๑) ท่านเห็นว่าความขัดแย้งในประเทศไทยเป็นอย่างไรบ้าง

๒) ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสารานิยธรรมอย่างไร

๓) ท่านมีการประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์อย่างไรบ้าง ในประเด็นดังต่อไปนี้

- (๑) ด้านเมตตาทายกรรม
- (๒) ด้านเมตตาวิกรรม
- (๓) ด้านเมตตาโมกรรม
- (๔) ด้านสาธารณสุขโคต
- (๕) ด้านศีลสามัญญตา
- (๖) ด้านทิวฐิสามัญญตา

๔) ท่านมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ อย่างไรบ้าง

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งฉบับผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ รูป/คน และทดสอบความเที่ยง (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) (ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ, ๒๕๔๙ : ๖๕) เท่ากับ ๐.๙๓

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบและเก็บรวบรวมกลับคืนมาด้วยตนเอง ได้ครบทั้งหมดจำนวน ๔๐๐ ชุด แล้วนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบและจัดระเบียบข้อมูล จากนั้นตรวจให้

คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์ผลเพื่อหาค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และแปลผลตามเกณฑ์ของ เบสท์ (Best) (ชูศรี วงศ์รัตนนะ, ๒๕๔๑ : ๗๕) ดังนี้

๑) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสสารณียธรรมของประชาชน

ช่วงค่าร้อยละ	การแปลผล
>๖๐.๐๐	มีความรู้ความเข้าใจ... ในระดับ มาก
๕๐.-๖๐.๐๐	มีความรู้ความเข้าใจ... ในระดับ ปานกลาง
<๕๐.๐๐	มีความรู้ความเข้าใจ... ในระดับ น้อย

๒) การประยุกต์ใช้หลักสสารณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
๔.๕๐- ๕.๐๐	มีการประยุกต์ใช้... ในระดับ มากที่สุด
๓.๕๐- ๔.๔๙	มีการประยุกต์ใช้... ในระดับ มาก
๒.๕๐- ๓.๔๙	มีการประยุกต์ใช้... ในระดับ ปานกลาง
๑.๕๐- ๒.๔๙	มีการประยุกต์ใช้... ในระดับ น้อย
๑.๐๐ - ๑.๔๙	มีการประยุกต์ใช้... ในระดับ น้อยที่สุด

การทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการประยุกต์ใช้หลักสสารณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์กับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้านเพศ ใช้การ

ทดสอบค่าที (Independent t-test) ส่วนด้านอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และภูมิลำเนา ใช้การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ้ (Scheffé) และทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสสารณียธรรมกับการประยุกต์ใช้หลักสสารณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ โดยใช้การหาค่าไค-สแควร์ (Chi-square) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสสารณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย นอกจากนี้ยังทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการอ่านจับใจความแล้วสรุปเพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการ ๓ เสา่แล้ว

๗. ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๗.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๘.๕๐ มีอายุ ๒๙ - ๔๕ ปี ร้อยละ ๓๘.๒๕ มีการศึกษา

ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๗๖.๗๕ มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ ๖๗.๐๐ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๖๗.๗๕ มีภูมิลำเนาอยู่ที่อุดรธานี ร้อยละ ๓๗.๒๕

๗.๒ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมของประชาชน พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมโดยรวม ร้อยละ ๗๖.๔๐ และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจข้อ ๑ สาราณียธรรมคือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ร้อยละ ๙๖.๐๐ รองลงมาคือข้อ ๓ เมตตา กายกรรมคือการทำดีต่อกันด้วยความเมตตา ร้อยละ ๙๒.๘๐ และสุดท้ายคือข้อ ๗ สีสสามัญญา คือการทำให้เป็นคนสำคัญเสมอ ร้อยละ ๑๒.๐๐ ตามลำดับ

๗.๓ การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และ

กาฬสินธุ์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{x} = ๔.๓๗$, $SD = .๕๒$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านก็พบว่าอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทุกด้านตามลำดับคือด้านศีลสามัญญา ($\bar{x} = ๔.๔๗$, $SD = .๖๕$) รองลงมาคือด้านเมตตา มโนกรรม ($\bar{x} = ๔.๔๐$, $SD = .๖๓$) และสุดท้ายคือด้านเมตตาทายกรรม ($\bar{x} = ๔.๒๓$, $SD = .๖๘$) (ดังแสดงในตารางที่ ๑)

๗.๔ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศและอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ไม่แตกต่างกัน ผลการทดสอบไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา รายได้ ต่อเดือน และภูมิลำเนาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตาม

ตารางที่ ๑ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการแปลผลการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์

ข้อความ	ระดับการประยุกต์ใช้		
	$\bar{x}$	SD	แปลผล
๑. เมตตาทายกรรม	๔.๒๓	.๖๘	เกือบทุกครั้ง
๒. เมตตาวจีกรรม	๔.๓๗	.๖๕	เกือบทุกครั้ง
๓. เมตตามโนกรรม	๔.๔๐	.๖๓	เกือบทุกครั้ง
๔. สาราณโภคี	๔.๓๔	.๖๔	เกือบทุกครั้ง
๕. สีสสามัญญา	๔.๔๗	.๖๕	เกือบทุกครั้ง
๖. ทิฏฐีสสามัญญา	๔.๓๙	.๖๕	เกือบทุกครั้ง
รวม	๔.๓๗	.๕๒	เกือบทุกครั้ง

สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๗.๕ ประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ที่สำคัญคือ ควรเคารพนับถือและทำดีต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๒๐ รองลงมาคือควรพูดจาดีต่อกัน ไม่ดูด่าว่าร้ายใส่ความผู้อื่น จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๕๐ และสุดท้ายคือควรรู้จักการเสียสละแบ่งปันและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน และควรเคารพความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้อื่น จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗๐

๗.๖ ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ๑) ปัจจุบันความขัดแย้งในประเทศไทยมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ปลุกระดมมวลชนให้ออกมาเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของประเทศชาติ ประชาชนมีความแตกต่างทางการศึกษา ฐานะ และอำนาจต่อรอง สังคมมีความวุ่นวาย เศรษฐกิจไม่ดี ทำมาหากินลำบาก ขาดความมั่นใจในการดำรงชีวิตประจำวัน ๒) หลักสาราณียธรรมเป็นธรรมะที่คนเราสามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกัน โดยต้องมีเมตตาต่อกัน ทั้งทางกายวาจาใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อทำให้เกิดความปรองดองสามัคคีกัน ๓) การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดอง

สมานฉันท์ โดยการไม่ทำร้ายกันหรือเบียดเบียนกันด้วยกายและด้วยอาวุธ ทำความเข้าใจกันให้ดี มีความอนุเคราะห์และเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น มีน้ำใจให้กันในทุกด้าน พูดจาดี ไม่สร้างความแตกแยกด้วยการพูดคำที่ไม่ใช่ความจริง ไม่ใช่คำพูดกระทบกระทั่งคนอื่นหรือพูดให้ผู้อื่นเดือดร้อน ค่อยพูดค่อยจาเพื่อแก้ปัญหา ไม่พูดหลอกลวงกัน พูดจาสุภาพอ่อนหวาน มีเหตุผล รักษาคำพูดและรักษาน้ำใจของผู้อื่น ไม่คิดประทุษร้ายต่อผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความเมตตาต่อกัน ไม่เห็นแก่ได้ พื้นที่สาธารณะต้องช่วยกันดูแลรักษา เพราะเป็นสมบัติของส่วนรวม ไม่เอาของสาธารณะมาเป็นของตนเอง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบกัน รู้จักการเสียสละทำประโยชน์แก่ส่วนรวม รักษากายวาจาใจให้ดี ไม่ทำผิดกฎหมาย มีระเบียบและให้ความเคารพต่อกัน มีความสามัคคี ร่วมมือผืนปีกกำลังเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ และขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ปรับความเห็นของตนเองให้ตรงและถูกต้อง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพเหตุผลของกันและกัน มีความรับผิดชอบและฟังความรอบด้าน และ ๔) ควรมีการปลูกฝังธรรมะเพื่อการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและรู้จักนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เพราะถ้าคนมีคุณธรรมก็จะง่ายต่อการปกครองและการบริหารความขัดแย้งให้เรียบร้อยและส่งเสริมให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าได้งายยิ่งขึ้น

๘. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล จึงสรุปได้ว่า ประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย

และภาพสินธุ์ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลัก สาราณียธรรมอยู่ในระดับมาก มีการประยุกต์ ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดอง สมานฉันท์อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง และมีการ ประยุกต์ใช้แตกต่างกันในด้านอายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน และภูมิสำเนา ส่วนด้านเพศ และอาชีพไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังได้ให้ ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือควรเคารพนับถือและ ทำดีต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง พุดจาติต่อกัน ไม่ดูคาวว่าร้ายใส่ความผู้อื่น รู้จักการเสียสละ แบ่งปันและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่มี ผลประโยชน์ทับซ้อน และควรเคารพความคิดเห็น และการตัดสินใจของผู้อื่น

๙. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม ของประชาชน พบว่า ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมโดยรวม ร้อยละ ๗๖.๔๐ ทั้งนี้อธิบายได้ว่าประชาชน ในจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และ ภาพสินธุ์มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลัก สาราณียธรรมว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมา ใช้สำหรับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ของคนในสังคมได้ โดยครอบคลุมทั้งทางกาย วาจาใจ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อความปรารถนาดี และเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันในสังคม เน้นประโยชน์ ของส่วนรวมเป็นสำคัญมากกว่าประโยชน์ตน เป็นเครื่องสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในชุมชน จึงทำให้มีความรู้และเข้าใจในหลักธรรมข้อนี้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ สาราณียธรรมดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๔๗ : ๒๓-๒๔) ได้กล่าวไว้ใน หนังสือ “ธรรมบุญชีวิต” ว่า หลักการอยู่ร่วมกัน

ที่เรียกว่า สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึก ถึงกัน) ๖ ประการ คือ (๑) เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความ หวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (๒) เมตตาวจีกรรม พุดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกัน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง (๓) เมตตาคามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิต ปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตาอ้อมแอ้มแจ่มใสต่อกัน (๔) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็น ของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย บริโภคทั่วกัน (๕) สีสสามัญญตา ประพฤติให้ดี เหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวมไม่ทำตนให้เป็น ที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และ (๖) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบ ร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถือ อุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุด อันเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล) (๒๕๕๓) เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคี ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัย พบว่า หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคี ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ การให้ความร่วมมืออนุเคราะห์กัน เพราะ ความมีคุณธรรมในใจที่มองเห็นผู้อื่นเป็นพี่น้อง

มีการปฏิบัติต่อกันตามหลักสามัคคีธรรมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีหลักพุทธธรรมในการสร้างความปรองดองหรือความสามัคคีกัน เช่น หลักสาราณียธรรม เป็นต้น โดยมีหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นฐานแห่งการประพฤติปฏิบัติทั้งด้านส่วนตัวและสังคมส่วนรวม เป็นสื่อสัมพันธ์ให้เข้าถึงจิตใจของกันและกัน เป็นที่รักของกันและกัน ต่างฝ่ายต่างเคารพซึ่งกันและกัน สงเคราะห์กัน ถือความสามัคคีเป็นใหญ่ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($x = ๔.๓๗$, $SD = .๕๒$) ทั้งนี้อธิบายได้ว่าประชาชนในจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ได้มีการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทั้งทางกาย วาจาใจ โดยทางกายกรรมนั้นมีการร่วมกันทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความปรองดองในชุมชนด้วยไม่ตรีจิตที่ดี มีน้ำใจช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานเมื่อมีความขัดแย้งกัน แสดงกิริยาอาการสุภาพต่อกันไม่ว่าจะจะเป็นอะไร มีความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ด้านวัจจกรรมก็มีการพูดจากันด้วยดี มีความสุภาพอ่อนโยน ประรณาคติต่อกันเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์และหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง มีการให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนกันด้วยความหวังดีเพื่อความสามัคคีและประโยชน์สุขของส่วนรวม ด้านมโนกรรมมีการตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ มองกัน

ในแง่ดี รู้จักแผ่เมตตาให้ผู้อื่นตลอดจนแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม มีความเสียสละ ไม่เอาของส่วนรวมมาเป็นของตน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ยินดีที่จะร่วมสุขร่วมทุกข์ และฝ่าฟันปัญหาไปด้วยกัน มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และดูแลกัน ประพฤติตนโดยสุจริตตั้งามถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ มีความสามัคคีร่วมมือผนึกกำลังเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปรึบความคิดความเห็นให้มีเหตุผลมีผลถูกต้องเหมือน ๆ กัน เคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่างเดียวกัน ตลอดจนมีความเห็นชอบร่วมกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำให้ประชาชนในจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์มีการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาเอกรม รฐิตปัญโญ (คงตางาม)** (๒๕๕๓) เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ควรทำงานรับใช้ประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางแผนการทำงานให้เหมาะสม เรียงลำดับความสำคัญของปัญหา โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ พูดดีต่อกันเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำงานเพื่อส่วนรวม

ชื่อตรงต่อตนเอง ต่องาน ต่อบุคคลอื่น เว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพรรคพวกไม่รับสินบนไม่ทุจริต ให้การช่วยเหลือจัดสวัสดิการหรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเสมอภาคเท่าเทียมกัน บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ในตนเอง รักษากฎระเบียบที่ตั้งไว้ เคารพความคิดเห็นของกันและกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการในท้องถิ่น แสดงความคิดเห็น วิจารณ์การทำงาน และร้องทุกข์เรื่องราวต่าง ๆ ได้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเอง และองค์กรอยู่เสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูนิกรสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล) (๒๕๕๓)** เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามัคคีใน คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทคือการให้ความร่วมมืออนุเคราะห์กัน เพราะความมีคุณธรรมในใจ ที่มองเห็นผู้อื่นเป็นพี่น้อง มีการปฏิบัติต่อกันตามหลักสามัคคีธรรมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีหลักพุทธธรรมในการสร้างความปรองดองหรือความสามัคคีกัน เช่น หลักสาราณียธรรม เป็นต้น โดยมีหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นฐานแห่งการประพฤติปฏิบัติทั้งด้านส่วนตัว และสังคมส่วนรวม เป็นสื่อสัมพันธ์ให้เข้าถึงจิตใจของกันและกัน เป็นที่รักของกันและกัน ต่างฝ่ายต่างเคารพซึ่งกันและกัน สงเคราะห์กัน ถือความสามัคคีเป็นใหญ่ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สังคมไทยต้องการความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในสังคม ทุกคนจึงต้องช่วยกันเสริมสร้างคนละไม้คนละมือ ด้วยการรวมพลังกันปฏิบัติแต่ในสิ่งที่

ดีงาม ถูกต้องตามหลักการ ข้อบังคับ กติกา ศีลธรรมซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมไทย ให้เดินหน้าไปสู่สังคมแห่งความสามัคคีธรรม กล่าวคือ ทุกคนต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาท ไม่ฝืนทำอะไรตามใจ หรือตามกิเลส ตัณหาของตน และเมื่อทุกคนทุกฝ่าย และทุกคณะในสังคมไม่มีความขัดแย้งกัน มีแต่ความสามัคคีปรองดองกันแล้ว แม้จะเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ และเหตุการณ์เลวร้ายอื่น ๆ ขึ้นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ คนไทยทุกคนก็จะสามารถระงับป้องกันและแก้ไขเหตุการณ์ เช่นนั้นได้ ดังนั้น การศึกษาและปฏิบัติตามหลักสามัคคีโดยการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันจะส่งผลให้สังคมไทยมีความสงบร่มเย็น เป็นบ้านเป็นชุมชน สังคม เป็นประเทศชาติที่น่าอยู่อาศัย ด้วยผลแห่งความสามัคคี

การทดสอบสมมติฐานพบว่าประชาชนที่มีเพศและอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ไม่แตกต่างกัน ผลการทดสอบไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ประชาชนแม้จะมีเพศและอาชีพต่างกันแต่ก็ไม่มีผลต่อการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เนื่องจากการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรม และนำมาประพฤติปฏิบัตินั้นย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลเป็นสำคัญ ฉะนั้นเพศและอาชีพจึงไม่มีผลต่อการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือน และภูมิลำเนาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า การที่ประชาชนมีอายุ การศึกษารายได้ต่อเดือน และภูมิลำเนาต่างกัน มีผลต่อการนำหลักสราณียธรรมไปประยุกต์ใช้ เนื่องจากประสบการณ์และความสนใจของวัยที่ต่างกัน หรือการศึกษาที่ต่างกัน หรือแม้กระทั่งรายได้ที่ต่างกัน และที่สำคัญหากมีภูมิลำเนาที่ต่างกันด้วยแล้ว ย่อมส่งผลต่อการนำไปปฏิบัติ เพราะมีชนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมต่างกันออกไป วิถีชีวิตหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละชุมชนและสังคมนั้น ๆ จึงทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวมานี้มีผลต่อการนำหลักสราณียธรรมไปประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม)** (๒๕๕๓) เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การหาความสัมพันธ์พบว่าระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสราณียธรรมของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ทั้งนี้อธิบายได้ว่า การที่ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสราณียธรรมอยู่ในระดับมาก จึงทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเมื่อเกิดมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ก็สามารถที่จะระงับหรือแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้โดยการพูดจาปราศรัยกันด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อกัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างอดทน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งจะทำให้สังคมหรือชุมชนดำรงอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็งสามัคคี จึงทำให้ทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสราณียธรรมและการนำไปประยุกต์ใช้ มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ไชยรัตน์ ปราณิ** (๒๕๕๒) เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความสมานฉันท์ของเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความสมานฉันท์ของเยาวชนไทย (Reconciliation) คือ คุณลักษณะในตัวบุคคลที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจหรือความสามัคคี (Unity) ความพอใจร่วมกัน (Satisfy) การเคารพซึ่งกันและกัน (Respect) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Help) ความไม่เห็นแก่ตัว (Unself-centered) หรือมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (Conscious) และมีความเห็นพ้องต้องกัน (Agree) ซึ่งผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลคุณลักษณะความสมานฉันท์ของเยาวชนไทยพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ ๑๐.๙๐ ที่ขั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom) ๙ มีค่าความน่าจะเป็น หรือค่า p เท่ากับ ๐.๒๘๖๖๘ นั่นคือค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติโดยที่ทุกประเด็นมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ ๒.๕๐ ขึ้นไป

และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน ๑.๕๐ ซึ่งมีความหมายว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นในเรื่องหลักการของรูปแบบการเรียนรู้ที่ควรใช้หลักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมเป็นฐานคิดของรูปแบบการเรียนรู้ซึ่งมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๑๐. ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว สามารถสรุปผลเป็นข้อเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น ๓ ระดับดังนี้

๑๐.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงความปรองดองสมานฉันท์โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือสาราณียธรรมทั้ง ๗ ประการ มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างสามัคคีในชุมชนหรือหมู่บ้าน

๑๐.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติคือ

- ๑) ประชาชนควรไปศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนและปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรมอย่างจริงจัง
- ๒) องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ

ควรรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการจัดให้มีกิจกรรมที่กระทำร่วมกันระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านในแต่ละชุมชนหรือหมู่บ้าน

๑๐.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

- ๑) ควรวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐาน
- ๒) ควรวิจัยเกี่ยวกับพุทธวิถีการแก้ปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน. **นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

ชูศรี วงศ์รัตน์. (๒๕๔๑). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต.

ไชยรัตน์ ปราณี. “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความสมานฉันท์ของเยาวชนไทย”. **รายงานการวิจัย**. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๒.

ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณฺ์เลิศ. **เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา**. นครปฐม: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗.
 นิกธสุนทรกิจ (สมพงษ์ นุ่มสกุล), พระครู.
 “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความความสามัคคี
 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมบุญชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : การศาสนา
 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
 ๒๕๕๗.
 ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับ
 ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒.**
 กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊ค
 พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๖.
 เอกมร ฐิตปถโย (คงตางาม), พระมหา.
 “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการ
 บริหารงานตามหลัก : สาราณียธรรม
 ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอ
 ดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

<http://guru.google.co.th/guru/thread?tid=00cc9c97039706c9>
 (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕)

<http://kpi.playthailand.com/> (สืบค้นข้อมูล
 เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕)

<http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/local/> (สืบค้น
 ข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕)

<http://www.komchadluek.net/detail>
 (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕)

<http://www.rachavanlop-1001.com/dumrat.html> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ ๙
 ตุลาคม ๒๕๕๕)

http://www.sobkroo.com/detail_room_index.php?nid=2626 (สืบค้นข้อมูล
 เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๕)

คำขอบคุณ

ขออนุโมทนาขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย และเจ้าหน้าที่ของสถาบันที่คอยอำนวยความสะดวกและติดต่อประสานงานต่าง ๆ เกี่ยวกับกาวิจัยในครั้งนี้ และขออนุโมทนาขอบคุณ อาจารย์ธเนศ ต่วนชะเอม ที่ช่วยตรวจแก้ งานวิจัยให้ถูกต้องสมบูรณ์ ตลอดจนที่ปรึกษางานวิจัยทุกท่าน ซึ่งได้กรุณาช่วยตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ขออนุโมทนาขอบคุณ ประชาชนจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย และกาฬสินธุ์ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการวิจัยภาคสนามทุกท่าน

